Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

УДК 811.112.2'42:004.8
DOI https://doi.org/10.32782/2409-1154.2026.80.16

Слаба О. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германської філології
Київського національного лінгвістичного університету
https://orcid.org/0000-0001-5155-4554

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУЧАСНОМУ НІМЕЦЬКОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню особливостей концептуалізації штучного інтелекту в сучасному німецькомовному медіадискурсі. Актуальність роботи зумовлена стрімким розвитком технологій штучного інтелекту, активним упровадженням їх у різні сфери суспільного життя та посиленням ролі медіа у формуванні суспільного осмислення новітніх цифрових технологій. Метою дослідження є виявлення особливостей концептуалізації штучного інтелекту в сучасному німецькомовному медіадискурсі шляхом аналізу мовних засобів, лексико-семантичних груп і концептуальних моделей, за допомогою яких репрезентується цей концепт. Матеріалом дослідження слугували публікації провідних німецькомовних медіа, присвячені проблематиці штучного інтелекту. У роботі використано описовий, лексико-семантичний, когнітивний, концептуальний і дискурсивний аналіз. У результаті дослідження встановлено, що концептуалізація штучного інтелекту здійснюється через взаємодію кількох лексико-семантичних груп, які відображають технологічний, інноваційний, оцінний, соціально-економічний та етико-правовий аспекти його осмислення. З'ясовано, що в сучасному німецькомовному медіадискурсі домінують чотири концептуальні моделі: штучний інтелект як людина, помічник, загроза та рушій прогресу. Ці моделі демонструють, що штучний інтелект інтерпретується через проекцію ознак зі знайомих концептуальних областей, відповідно до когнітивної теорії концептуальної метафори. Доведено, що сучасний німецькомовний медіадискурс не лише інформує про розвиток штучного інтелекту, а й активно формує способи його суспільного осмислення, поєднуючи позитивні й критичні сценарії інтерпретації. Наукова новизна дослідження полягає в систематичному когнітивно-дискурсивному аналізі концептуалізації штучного інтелекту в німецькомовному медіадискурсі та визначенні його основних лексико-семантичних груп і концептуальних моделей. Результати можуть бути застосовані в подальших дослідженнях у медіалінгвістиці, когнітивній лінгвістиці, германістики та дискурсивному аналізі, а також в університетських курсах з німецької мови, медіакомунікації та когнітивної лінгвістики.

Ключові слова: когнітивна лінгвістика, концептуалізація, концептуальні моделі, німецькомовний медіадискурс, штучний інтелект.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлена стрімким розвитком технологій штучного інтелекту та їх активним упровадженням у різні сфери суспільного життя, що спричиняє появу нових мовних засобів осмислення цифрових технологій, активізацію процесів їх концептуалізації та формування нових комунікативних практик. Німецькомовний медіапростір оперативно реагує на ці зміни, відображаючи процеси осмислення, оцінювання та популяризації технологій штучного інтелекту. Засоби масової інформації не лише інформують про новітні технології, а й відіграють активну роль у процесі їх концептуалізації, формуючи суспільне уявлення про штучний інтелект за допомогою мовних засобів, концептуальних метафор, оцінних стратегій і дискурсивних моделей.

Попри значну кількість праць, присвячених цифровому дискурсу, медіалінгвістиці та когнітивним аспектам дослідження штучного інтелекту, особливості його концептуалізації в сучасному німецькомовному медіадискурсі ще не стали предметом комплексного лінгвістичного аналізу. Недостатньо з'ясованими залишаються когнітивні механізми, концептуальні моделі та мовні засоби, за допомогою яких у медіатекстах формується й інтерпретується образ штучного інтелекту.

У зв'язку з цим дослідження є своєчасним і актуальним, оскільки сприяє поглибленню уявлень про сучасні процеси розвитку німецької мови, когнітивні механізми концептуалізації штучного інтелекту та особливості функціонування медіадискурсу в умовах цифрової трансформації суспільства.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному аналізі концептуалізації штучного інтелекту в сучасному німецькомовному медіадискурсі з позицій когнітивно-дискурсивного підходу. На відміну від попередніх досліджень, увагу зосереджено на виявленні взаємозв'язку між лексико-семантичними засобами, концептуальними моделями та когнітивно-дискурсивними механізмами, що забезпечують концептуалізацію штучного інтелекту в медіатекстах.

Аналіз останніх досліджень. Проблематика медіадискурсу та концептуалізації сучасних суспільних явищ посідає важливе місце в сучасній лінгвістиці. Дослідження останніх десятиліть засвідчують посилення інтересу до взаємозв'язку мови, суспільства та цифрових технологій, що зумовило активний розвиток критичного й когнітивного дискурс-аналізу. Саме ці підходи є методологічною основою для дослідження того, як медіа концептуалізують нові технології, зокрема штучний інтелект, і формують відповідні моделі його суспільного осмислення.

Теоретичне підґрунтя таких досліджень становлять праці Н. Ферклафа [1], який розглядає медіадискурс як інструмент конструювання соціальної реальності та реалізації владних відносин. Т. ван Дейк [2] запропонував когнітивну модель дискурсу й обґрунтував механізми взаємодії мовних структур із суспільною свідомістю. Р. Водак [3] розробила дискурсивно-історичний підхід до аналізу суспільно значущих текстів. Сукупність цих концепцій створює методологічну основу для

аналізу сучасного медіадискурсу, у тому числі пов'язаного з розвитком технологій штучного інтелекту.

Важливе значення для дослідження концептуалізації штучного інтелекту мають положення когнітивної лінгвістики. Теорія концептуальної метафори, запропонована Дж. Лакоффом і М. Джонсон [4], пояснює, як за допомогою метафор людина осмислює нові явища через уже відомий досвід. Не менш вагомою є фреймова семантика Чарльза Філлмора [5], відповідно до якої значення мовних одиниць формується в межах певних когнітивних моделей або фреймів. Важливими для розуміння процесів концептуалізації є також положення когнітивної граматики Р. Ленекера [6], який розглядає мовне значення як результат когнітивної обробки досвіду та концептуалізації навколишньої дійсності.

Останніми роками штучний інтелект став предметом окремих досліджень у сфері медіалінгвістики. Особливу увагу науковців привертає питання того, як засоби масової інформації концептуалізують штучний інтелект і які мовні засоби беруть участь у формуванні його образу в медіадискурсі. Так, Д. Ламмар, М. Горст та Р. Мюллер [7], дослідивши корпус німецьких газет, встановили, що медіа репрезентують штучний інтелект у двох основних вимірах: як глобальну технологію майбутнього (*AI-in-general*) і як практичний інструмент для розв'язання конкретних професійних або побутових завдань (*AI-in-particular*). Подібні висновки доповнює дослідження Е. Гріттманн, Л. Брінк та П. Канна [8], присвячене аналізу тематичної структури й основних наративів про штучний інтелект у сучасному німецькому медіапросторі.

У сучасній українській германістиці сформовано вагому теоретичну базу для дослідження когнітивних і дискурсивних аспектів функціонування німецької мови. Праці Л. Р. Безуглої [9; 10] присвячені когнітивно-прагматичним особливостям німецькомовного дискурсу та методології дискурсивного аналізу.

Отже, аналіз наукової літератури засвідчує, що на сьогодні достатньо ґрунтовно розроблено теоретичні засади критичного й когнітивного дискурс-аналізу, концептуальної метафори, фреймової семантики та дослідження сучасного медіадискурсу [1–10]. Водночас концептуалізація штучного інтелекту в сучасному німецькомовному медіадискурсі ще не стала предметом окремого комплексного лінгвістичного дослідження. Недостатньо з'ясованими залишаються когнітивно-дискурсивні механізми формування цього концепту, система концептуальних моделей і метафор, за допомогою яких медіа інтерпретують штучний інтелект, а також взаємозв'язок між мовними засобами його репрезентації та процесами суспільної концептуалізації цифрових технологій. Саме ці аспекти визначають актуальність і наукову новизну запропонованого дослідження.

У цьому дослідженні концептуалізацію розуміємо як когнітивний процес осмислення, категоризації та структурування нового явища за допомогою мовних засобів, концептуальних моделей і фреймів, через які формується його інтерпретація в суспільній свідомості. Таке трактування ґрунтується на положеннях когнітивної лінгвістики та когнітивної граматики [4–6].

Метою статті є виявлення особливостей концептуалізації штучного інтелекту в сучасному німецькомовному медіадискурсі шляхом аналізу мовних засобів, концептуальних моделей і когнітивно-дискурсивних механізмів його репрезентації.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі **завдання**:

1) охарактеризувати теоретичні засади дослідження концептуалізації в сучасній когнітивно-дискурсивній лінгвістиці;

2) визначити основні лексико-семантичні засоби репрезентації концепту «штучний інтелект» у сучасному німецькомовному медіадискурсі;

3) встановити концептуальні моделі, за допомогою яких здійснюється концептуалізація штучного інтелекту;

4) проаналізувати когнітивно-дискурсивні механізми формування концепту «штучний інтелект» у медіатекстах;

5) узагальнити особливості концептуалізації штучного інтелекту в сучасному німецькомовному медіадискурсі.

Матеріалом дослідження стали публікації німецькомовних медіа Der Spiegel, Die Zeit, Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ), Die WELT, опублікованих у 2024–2026 роках. До корпусу було включено тексти, присвячені штучному інтелекту, його застосуванню, суспільному сприйняттю та висвітленню в сучасному німецькомовному медіадискурсі.

У дослідженні використано комплекс загальнонаукових і спеціальних лінгвістичних методів. Метод суцільної вибірки застосовано для формування корпусу медіатекстів. Описовий метод використано для систематизації та узагальнення мовного матеріалу. Лексико-семантичний аналіз дав змогу виявити особливості функціонування мовних одиниць, що беруть участь у концептуалізації штучного інтелекту. За допомогою когнітивного та концептуального аналізу визначено основні концептуальні моделі, які відображають специфіку осмислення штучного інтелекту в сучасному німецькомовному медіадискурсі. Дискурсивний аналіз використано для встановлення когнітивно-дискурсивних механізмів, за допомогою яких формується концептуалізація штучного інтелекту в медіатекстах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз досліджуваного корпусу медіатекстів засвідчив, що останніми роками концептуалізація штучного інтелекту стала одним із провідних напрямів сучасного німецькомовного медіадискурсу. Зростання кількості публікацій після появи генеративних моделей, зокрема *ChatGPT*, свідчить про переосмислення штучного інтелекту: із вузькоспеціалізованої технології він перетворюється на суспільно значущий концепт, який активно формується й інтерпретується в медіакомунікації.

Сучасні дослідження демонструють, що німецькі медіа конструюють два взаємодоповнювальні образи ШІ: *AI-in-general* (ШІ як глобальна технологія майбутнього) та *AI-in-particular* (ШІ як інструмент для конкретних сфер діяльності). [10]. Таке розмежування відображає різні когнітивні способи концептуалізації штучного інтелекту, коли один і той самий феномен осмислюється або як абстрактна технологічна категорія, або як конкретний інструмент практичної діяльності.

Такий підхід відповідає положенням критичного й когнітивного дискурс-аналізу (Н. Ферклаф, Т. ван Дейк, Р. Водак), відповідно до яких медіадискурс не лише конструює соціальну реальність, а й формує суспільні уявлення про нові технології та їхню роль у сучасному суспільстві.

У дослідженому корпусі текстів концепт штучного інтелекту реалізується через такі основні номінації: *Künstliche Intelligenz, KI, generative KI, ChatGPT, Sprachmodell, Algorithmus, Machine Learning, Deep Learning, KI-System, KI-Anwendung.* Найбільш

уживаною є абревіатура *KI,* що пояснюється прагненням журналістів до мовної економії.

На основі лексико-семантичного аналізу досліджуваного матеріалу було виокремлено 5 лексико-семантичних груп, сформованих за принципом спільності семантичних ознак лексичних одиниць та їхньої функції в медіадискурсі.

До **технологічної** групи віднесено лексеми *Algorithmus, Sprachmodell, Datensatz, neuronales Netzwerk, Machine Learning, Deep Learning,* які позначають технології, алгоритми, моделі та компоненти функціонування систем штучного інтелекту. Використання цієї термінології забезпечує точність викладу, надає повідомленням науково-технічного характеру та сприяє формуванню уявлення про штучний інтелект як складну технологічну систему. Домінування цієї групи свідчить, що базовим способом концептуалізації штучного інтелекту в сучасному німецькомовному медіадискурсі залишається його осмислення як складної технологічної системи. Саме ця когнітивна модель створює основу для подальшого розширення концепту через соціальні, економічні та етичні характеристики.

Інноваційну групу становлять лексеми *Innovation, Digitalisierung, Automatisierung, Zukunftstechnologie, Transformation*, об'єднані семантикою розвитку, модернізації та цифрових змін. На відміну від технологічної лексики, вони акцентують не на технічних характеристиках штучного інтелекту, а на його ролі як чинника суспільного й економічного розвитку. Використання цих мовних одиниць сприяє формуванню позитивного медійного образу штучного інтелекту як рушія інновацій і цифрової трансформації.

Зокрема, у висловленнях *KI treibt die Digitalisierung voran* та *Generative KI eröffnet neue Möglichkeiten* дієслова *treibt voran* і *eröffnet* у поєднанні з лексемами *Digitalisierung* та *Möglichkeiten* актуалізують семантику прогресу, розвитку й нових перспектив, підсилюючи позитивну оцінку потенціалу штучного інтелекту. Таким чином, концептуалізація штучного інтелекту виходить за межі суто технічного розуміння та інтегрується до ширшого фрейму цифрової трансформації суспільства.

Оцінну групу утворюють лексеми *effizient, intelligent, innovativ, leistungsfähig, gefährlich, problematisch, riskant, unkontrollierbar,* які виражають аксіологічне ставлення до штучного інтелекту. Позитивно маркована лексика використовується для підкреслення переваг технології, тоді як негативно оцінні одиниці актуалізують потенційні ризики, пов'язані з її розвитком і використанням. Отже, медіа не лише інформують, а й формують оцінне ставлення аудиторії до штучного інтелекту. Аксіологічна диференціація мовних засобів демонструє, що концептуалізація штучного інтелекту є не нейтральною, а залежить від комунікативної позиції медіа та очікувань аудиторії.

Соціально-економічна група представлена лексемами *Arbeitsmarkt, Produktivität, Wirtschaft, Unternehmen, Fachkräftemangel, Wettbewerb, Arbeitsplatz*, які відображають вплив штучного інтелекту на економіку, ринок праці та підприємницьку діяльність. Через ці мовні одиниці медіа акцентують увагу на економічних перевагах цифрових технологій, а також на можливих змінах у сфері зайнятості.

Етико-правову групу складають лексеми *Datenschutz, Ethik, Verantwortung, Transparenz, Regulierung, Sicherheit, Desinformation, Urheberrecht,* що репрезентують суспільні дискусії щодо правових, етичних та безпекових аспектів використання штучного інтелекту. Використання цієї лексики демонструє прагнення медіа висвітлити не лише технологічний потенціал, а й можливі виклики, пов'язані із захистом персональних даних, відповідальністю за рішення, ухвалені системами штучного інтелекту, та необхідністю державного регулювання. Це свідчить про формування окремого етико-правового фрейму концептуалізації штучного інтелекту, у межах якого технологія інтерпретується через категорії відповідальності, контролю та безпеки.

Отже, проведений лексико-семантичний аналіз засвідчив, що концептуалізація штучного інтелекту в сучасному німецькомовному медіадискурсі здійснюється через взаємодію кількох семантичних полів, кожне з яких актуалізує окремий аспект осмислення цього феномена. З позицій фреймової семантики Ч. Філлмора виявлені лексико-семантичні групи можна розглядати як складники взаємопов'язаних когнітивних фреймів, що структурують знання про штучний інтелект у медіадискурсі. Саме вони становлять мовну основу його концептуалізації та забезпечують актуалізацію концептуальних моделей, які відображають різні способи когнітивного осмислення цього технологічного й соціокультурного феномена.

Моделі концептуалізації штучного інтелекту. Когнітивний аналіз досліджуваного корпусу текстів дав змогу виокремити чотири домінантні моделі концептуалізації штучного інтелекту в сучасному німецькомовному медіадискурсі. Вони відображають різні способи когнітивного осмислення цього технологічного феномена та інтерпретуються з позицій теорії концептуальної метафори Дж. Лакоффа і М. Джонсона, відповідно до якої нові явища пізнаються через перенесення структур уже відомих концептуальних сфер. У досліджуваному матеріалі такими сферами виступають концепти «людина», «помічник», «загроза» та «рушій прогресу», які слугують когнітивною основою концептуалізації штучного інтелекту.

1. Штучний інтелект як людина

Найпоширенішою когнітивною моделлю є антропоморфна модель «Штучний інтелект – це людина», у межах якої системам штучного інтелекту приписуються властиві людині когнітивні здібності та психічні процеси. Лінгвістично ця модель реалізується насамперед через предикати, які позначають інтелектуальну діяльність людини.

z. B.: KI denkt wie unser Gehirn. (Die WELT)

Programme wie Siri oder Alexa verstehen gesprochene Sprache. (Die WELT)

KI denkt nicht selbst. Sie lernt aus den Daten, mit denen wir sie füttern.... . (Die WELT)

У наведених конструкціях дієслова denken, verstehen, lernen позначають типові когнітивні процеси людини. Використання таких дієслів переносить людські властивості на технологічну систему, персоніфікуючи її та створюючи враження автономного суб'єкта діяльності. Така антропоморфізація штучного інтелекту є одним із провідних механізмів його концептуалізації, оскільки дає змогу осмислювати новий технологічний феномен через добре знайому людині концептуальну сферу. Водночас вона спрощує сприйняття складних цифрових технологій широкою аудиторією, хоча може формувати перебільшене уявлення про реальні можливості штучного інтелекту. Наведені приклади підтверджують, що ця модель відтворює концептуалізацію штучного інтелекту як автономного суб'єкта, наділеного властивими людині когнітивними характеристиками.

2. Штучний інтелект як помічник

Другою домінантною моделлю є «Штучний інтелект – це помічник», яка формує позитивний образ технології як інструмента, покликаного підвищувати ефективність людської діяльності. Основними мовними маркерами цієї моделі є дієслова із семантикою підтримки, сприяння та оптимізації.

z. B.: Wie künstliche Intelligenz im Kampf gegen die Klimakrise hilft? (Der Spiegel).

Sicherheit im Schwimmbad: KI unterstützt Bademeister. (Die Zeit)

KI erleichtert wiederum aufwendige Datenqualitätsmanageme ntaufgaben....(FAZ)

Семантика дієслів helfen, unterstützen, erleichtern актуалізує ідею співпраці між людиною та штучним інтелектом. У цій моделі штучний інтелект не протиставляється людині, а постає засобом підвищення продуктивності праці, оптимізації виробничих процесів і поліпшення якості медичних, освітніх та інших послуг. З позицій фреймової семантики така концептуалізація ґрунтується на фреймі співпраці людини й технології, що формує позитивне сприйняття штучного інтелекту як ефективного інструмента підтримки людської діяльності. Саме ця модель домінує у публікаціях, присвячених цифровій трансформації економіки, медицини та освіти. Аналіз показує, що ця модель відтворює концептуалізацію штучного інтелекту як ефективного помічника людини в різних сферах професійної та повсякденної діяльності.

3. Штучний інтелект як загроза

Поряд із позитивними сценаріями в медіадискурсі активно репрезентується модель «Штучний інтелект – це загроза», яка показує суспільні побоювання щодо можливих наслідків розвитку цифрових технологій. Вона реалізується через лексику із семантикою небезпеки, втрати контролю та негативного впливу.

z. B.: Deutsche Jobs in Europa am stärksten von KI bedroht. (FAZ)

OpenClaw: Wenn KI die Kontrolle übernimmt. (Die Zeit)

Er behauptete, Bilder einer Menschenmenge auf einer Kundgebung von Harris seien mithilfe von KI manipuliert worden. (FAZ)

Дієслова *bedrohen, übernehmen, manipulieren* актуалізують семантику ризику, домінування та втручання, формуючи образ штучного інтелекту як потенційного джерела соціальних, економічних та інформаційних загроз. Особливо часто така модель використовується у матеріалах, присвячених автоматизації ринку праці, поширенню дезінформації, етичним проблемам та необхідності державного регулювання технологій штучного інтелекту. Така модель реалізує стратегію проблематизації технологічного розвитку та активізує у свідомості адресата фрейми ризику, контролю й відповідальності. Отже, ця модель демонструє концептуалізацію штучного інтелекту як потенційного джерела соціальних, економічних та інформаційних ризиків.

4. Штучний інтелект як рушій прогресу

Ще однією важливою концептуальною моделлю є «Штучний інтелект – це рушій прогресу», яка репрезентує його як основний чинник цифрової трансформації сучасного суспільства. Її мовними індикаторами є дієслова руху, розвитку та прискорення змін.

z. B.: KI verändert die Geschichte der Menschheit. (FAZ)

KI treibt Innovationen voran. (FAZ)

KI ist Motor der Digitalisierung. (Die WELT)

У наведених прикладах особливе значення мають лексеми verändern, vorantreiben, Motor, які формують метафоричний образ штучного інтелекту як рушійної сили суспільних змін. Метафора Motor der Digitalisierung репрезентує його як ключовий чинник інновацій і цифрової трансформації. Така модель є характерною насамперед для економічного та технологічного медіадискурсу, де штучний інтелект постає важливою передумовою підвищення конкурентоспроможності держави, бізнесу й науки. У такий спосіб він інтегрується до концептуального поля інновацій і технологічного розвитку, формуючи позитивний образ майбутнього. Таким чином, ця модель ілюструє концептуалізацію штучного інтелекту як рушія інновацій, цифрової трансформації та технологічного розвитку в сучасному німецькомовному медіадискурсі.

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що основними когнітивно-дискурсивними механізмами концептуалізації штучного інтелекту є антропоморфізація, метафоричне моделювання, фреймова організація знань та оцінна інтерпретація технології в медіадискурсі. Їх взаємодія забезпечує формування цілісного образу штучного інтелекту в суспільній свідомості.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження підтвердило, що концептуалізація штучного інтелекту в сучасному німецькомовному медіадискурсі є складним когнітивно-дискурсивним процесом, у межах якого засоби масової інформації не лише інформують про новітні технології, а й формують способи їх суспільного осмислення. Аналіз сучасних німецькомовних медіатекстів засвідчив, що штучний інтелект постає не лише як технологічний феномен, а й як соціокультурний концепт, зміст якого визначається взаємодією мовних, когнітивних та дискурсивних чинників.

Лексико-семантичний аналіз досліджуваного матеріалу дав змогу виокремити технологічні, інноваційні, оцінні, соціально-економічні та етико-правові групи мовних одиниць. Їх взаємодія забезпечує багатовимірну концептуалізацію штучного інтелекту, актуалізуючи різні аспекти його осмислення в сучасному медіапросторі. Це свідчить, що мовне представлення штучного інтелекту виходить за межі спеціалізованої технічної термінології та охоплює широке коло суспільно значущих смислів, пов'язаних із технологічним розвитком, цифровою трансформацією, економікою, етикою й безпекою.

Когнітивний аналіз дозволив встановити, що концептуалізація штучного інтелекту здійснюється переважно через чотири концептуальні моделі: штучний інтелект як людина, помічник, загроза та рушій прогресу. Їх функціонування підтверджує положення теорії концептуальної метафори Дж. Лакоффа та М. Джонсона, відповідно до яких нові явища осмислюються через перенесення ознак уже відомих концептуальних сфер. Кожна із виявлених моделей характеризує окремий спосіб когнітивного осмислення штучного інтелекту та актуалізує певні оцінні й прагматичні смисли в сучасному медіадискурсі.

Результати дослідження свідчать, що концептуалізація штучного інтелекту формується не окремими мовними одиницями, а їх системною взаємодією в межах медіатексту. Поєднання лексичних засобів та концептуальних моделей забезпечує створення цілісного уявлення про штучний інтелект як явище, що одночасно відкриває нові можливості, сприяє інноваційному розвитку та породжує суспільні ризики й етичні виклики. Отже, сучасний німецькомовний медіадискурс

відображає багатовекторний характер осмислення штучного інтелекту, у якому поєднуються оптимістичні та критичні сценарії його розвитку.

Наукова новизна дослідження полягає в систематичному когнітивно-дискурсивному аналізі концептуалізації штучного інтелекту в німецькомовному медіадискурсі та визначенні його основних лексико-семантичних груп і концептуальних моделей.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розширенні когнітивно-дискурсивного аналізу концептуалізації штучного інтелекту на матеріалі інших типів німецькомовного дискурсу, зокрема політичного, наукового, професійного та цифрового. Перспективним є зіставне вивчення особливостей концептуалізації штучного інтелекту в різних лінгвокультурах, насамперед у німецькомовному та українському медіадискурсах, що дасть змогу виявити універсальні й національно-специфічні моделі осмислення цього феномена. Подальшого дослідження потребує також динаміка концептуалізації штучного інтелекту в умовах стрімкого розвитку генеративних технологій, а також взаємозв'язок концептуальних моделей із комунікативними стратегіями медіа та їхнім впливом на формування суспільного сприйняття цифрових технологій.

Література:

1. Fairclough N. Media Discourse. London : Edward Arnold, 1995. 214 p.
2. van Dijk T. A. Discourse and Power. New York : Palgrave Macmillan, 2008. 308 p.
3. Wodak R., Meyer M. (Eds.). Methods of Critical Discourse Analysis. 2nd ed. London : Sage, 2009. 204 p.
4. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. Chicago : University of Chicago Press, 1980. 242 p.
5. Fillmore Ch. J. Frame Semantics. Linguistics in the Morning Calm. Seoul : Hanshin Publishing. 1982. P. 111–137.
6. Langacker R. W. Foundations of Cognitive Grammar. Vol. 1: Theoretical Prerequisites. Stanford, CA : Stanford University Press, 1987. 516 p.
7. Lammar D., Horst M., & Müller R. AI in the German Media: Narratives of AI-in-Particular and AI-in-General in German Media Reporting About Artificial Intelligence. *Digital Journalism*. 2026. № 14 (2). P. 341–359. https://doi.org/10.1080/21670811.2025.2493759
8. Grittmann E., Brink L., Kann P. Künstliche Intelligenz im medialen Diskurs: Strukturen, Themen und Perspektiven der Berichterstattung. Frankfurt am Main : Otto Brenner Stiftung, 2024. 71 S.
9. Безугла Л. Р. Когнітивно-прагматичні характеристики імпліцитних смислів у німецькомовному дискурсі : автореф. дис. … д-ра філол. наук : 10.02.04. Київ, 2009. 28 с.
10. Безугла Л. Р. Лінгвістична прагматика та дискурсивний аналіз. *Studia Philologica.* 2013. № 1. С. 95–100. https://studiap.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/22

Slaba O. Conceptualization of Artificial Intelligence in Contemporary German Media Discourse

Summary. The article examines the conceptualization of artificial intelligence in contemporary German media discourse. The relevance of this research stems from the rapid development of artificial intelligence technologies, their growing impact on society, and the role of the media in shaping public perceptions of digital innovations. This paper aims to identify the specific features of artificial intelligence conceptualization through the analysis of linguistic tools, lexical-semantic groups, and conceptual models used to represent this concept. The research material consists of publications from leading German media. The study applies descriptive, lexical-semantic, cognitive, conceptual, and discourse analysis. The findings demonstrate that the conceptualization of artificial intelligence is based on the interaction of lexical-semantic groups reflecting its technological, innovative, evaluative, socio-economic, and ethical-legal dimensions. Four dominant conceptual models were identified: artificial intelligence as a human, an assistant, a threat, and a driver of progress. These models demonstrate that artificial intelligence is interpreted through the projection of features from familiar conceptual domains, in accordance with the cognitive theory of conceptual metaphor. The study also shows that German media discourse not only informs audiences about artificial intelligence but also shapes its social perception by combining positive and critical interpretations. The scientific novelty of the research lies in the systematic cognitive-discursive analysis of artificial intelligence conceptualization in German media discourse, as well as the identification of its main lexical-semantic groups and conceptual models. The results may be applied in further research in media linguistics, cognitive linguistics, German studies, and discourse analysis, as well as in university courses on the German language, media communication, and cognitive linguistics.

Key words: artificial intelligence, conceptualization, cognitive linguistics, conceptual models, German media discourse.

Дата першого надходження статті до видання: 05.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 03.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 05.11.2026